

Satsa på begåvade barn för välfärdens skull

Dagens Industri den 9 maj 2019

Sverige har under långa perioder haft en god ekonomisk tillväxt. Med tillväxt lämnade vi 1800-talets fattigdom och svält bakom oss och uppnådde en hög levnadsstandard under "rekordåren" på 1950- och 1960-talet.

Om man rankar OECD-ländernas köpkraftsjusterade BNP per capita – ett rimligt och vanligt välståndsmått – låg Sverige i början av 1970-talet på en fjärdeplats.

Men sedan dess har vi halkat efter. År 2017 intog Sverige tolfte plats efter länder som Norge, Island, Danmark och Tyskland.

I dagsläget är utsikterna för den svenska ekonomin också rätt mörka. Sett till tillväxten i BNP per capita befann sig Sverige förra året i EU:s bottenkikt, samtidigt som Internationella valutafonden bedömer att vår tillväxt kommer att falla under 2019 – och därmed vara lägst bland alla nordiska länder.

Likaså pekar flertalet prognoser på en fortsatt dyster utveckling för svensk BNP per capita-tillväxt de närmaste åren.

I en ny rapport som i dag publiceras av Svenskt Näringsliv kopplar vi samman Sveriges ekonomiska tillväxt med vårt skolsystem. Rapporten motiveras av att länders välstånd till stor del beror på befolkningens kunskaper och färdigheter.

Studier har nämligen funnit att länders resultat i internationella elevundersökningar som PISA ger en viktig förklaring till skillnaderna i deras ekonomiska tillväxt. Genom utbildning kan man alltså höja den ekonomiska tillväxten så att alla får det bättre.

Vi vill speciellt betona att tillväxt genom utbildning är en attraktiv form av tillväxt. Det handlar inte om att arbeta fler timmar och "springa fortare" utan om att höja det värde som skapas under varje arbetad timme.

I rapporten går vi igenom forskningen om internationella kunskapsmätningar och hur dessa sammanhänger med länders utbildningspolitik och ekonomiska tillväxt.

Med tanke på att svenska elever inte har rosat marknaden i PISA och liknande undersökningar framstår en prestationshöjning som ekonomiskt angelägen. Det östasiatiska tillväxtmiraklet i länder som Sydkorea och Singapore har inte uppstått av en slump, utan kommer sig av att eleverna i dessa länder har tillägnat sig kunskaper som ger utslag i internationella prov.

Rapportens resultat är slående. Sverige hade kunnat ha betydligt högre tillväxt om landets elever till exempel hade presterat lika bra som eleverna i Singapore på internationella prov. I detta räkneexempel skulle Sveriges årliga tillväxt i BNP per capita höjas med 0,4 procentenheter.

En sådan tillväxthöjning skulle med tiden göra stora avtryck. Om vi låter den kontrafaktiska ökningen i tillväxten sätta in i början av 1960-talet, då de första internationella elevundersökningarna genomfördes, skulle varje svensk i genomsnitt kunna ha omkring 103 000 kronor mer i årsinkomst än vad vi hade år 2016. Så mycket högre inkomster skulle både ge utrymme för mer privat konsumtion och för utbyggda välfärdstjänster.

Vi visar också på betydelsen av att både säkerställa en grundläggande kunskapsnivå och att maximera andelen högpresterande elever. Faktum är att andelen högpresterande elever verkar ha cirka fem gånger så stor påverkan på tillväxten som andelen elever som når gränsen för grundläggande färdigheter.

Eftersom andelen högpresterande elever tycks vara så viktig för tillväxten bör skolpolitiken ta sikte på att begåvade barn når sin fulla potential, och inte bara fokusera på att alla når de grundläggande målen.

Givet dessa samband är den utbildningspolitiskt relevanta frågan hur vi kan höja svenska elevers resultat. I rapporten undersöker och beräknar vi därför tillväxteffekten av fem specifika skolpolitiskt relevanta åtgärder: friskolekonkurrens, centrala avgångsprov, undervisningstid, läxor och pedagogiska metoder.

För att behålla tillväxtkopplingen begränsar vi oss till faktorer som har visats påverka resultaten i internationella undersökningar, såsom PISA och TIMSS, och som är relevanta för diskussioner om svensk utbildningspolitik.

Resultaten är hoppningivande så till vida att det går att reformera skolan på ett sätt som skulle öka Sveriges tillväxt. Att öka andelen friskoleelever, införa centrala avgångsprov och ha mer lärarledd undervisning skulle höja tillväxten betydligt utan att fördyra elevernas skolgång.

Att ge mer läxor skulle däremot ha ytterst marginella tillväxteffekter. Utökad undervisningstid skulle visserligen ha en betydande effekt på tillväxten, men skulle samtidigt vara den klart dyraste reformen. Detta eftersom varje undervisningstimme har en kostnad i form av lärarnas löner.

Mer lärarledd undervisning leder däremot inte nödvändigtvis till högre kostnader eftersom det handlar om hur läraren använder sin tid med eleverna.

Utbildning har förstås flera mål utöver de ekonomiska, som demokratisk fostran, personlig utveckling och respekt för olikheter. Men våra beräkningar visar att de ekonomiska konsekvenserna är så stora att de inte får glömmas bort när utbildningspolitiken utformas.

Ur ett ekonomiskt perspektiv rekommenderar vi därför en utbildningspolitik som tar sikte på elevernas kunskapsutfall genom att slå vakt om och utveckla friskolesystemet, införa centrala avgångsprov i slutet av grund- och gymnasieskolan, samt förändra läroplanen och lärarutbildningen så att lärarledd undervisning uppmuntras.

Förändringarna behöver naturligtvis tid för att slå igenom på ett sätt som höjer elevers prestationer och i förlängningen tillväxten. Men det finns inga genvägar. Om politikerna ignorerar det långsiktiga perspektivet riskerar vår ställning som ett rikt, kunskapsintensivt land att gå förlorad.

Vi måste därför sätta en tillväxtorienterad skolpolitik som lägger mycket större fokus på elevernas kunskaper än vad som länge har varit fallet. Kunskap är inte bara makt, utan ger också välstånd. I tider när mörka moln hopar sig över den svenska ekonomin har vi inte råd att blunda för detta.

Gabriel Heller Sahlgren

Henrik Jordahl